

Яровий А.Р.

Міжрегіональна Академія управління персоналом

ПОНЯТТЄВО-КАТЕГОРІЙНИЙ ЗМІСТ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ «ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (РОЗШУКОВИХ) СЛІДЧИХ ДІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ»

У роботі розкрито поняттєво-категорійний зміст термінологічної конструкції «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини». Автор, дослідивши наявний стан розроблення означеної в темі наукової праці проблеми, заявив, що питання системного підходу до розуміння поняттєво-категорійного, методологічного змісту термінологічної конструкції «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини так і не знайшли не лише комплексного доктринального осмислення, а й навіть однозначного вирішення в науці кримінального процесу.

Аналізуючи наукові позиції низки вчених щодо визначення етимологічного змісту прав і свобод людини, автор піддає їх науковій критиці, вбачаючи їх недолік у відсутності основного елементу – гарантій цих же прав і свобод. У контексті роботи наголошується, що саме гарантії є важливим засобом захисту прав та свобод людини, оскільки вони є системою норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини, а відповідно до гарантій призначенням є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини.

Висловлюється авторська позиція, що поняттєво-категорійний зміст термінологічної конструкції «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини» опосередковується методологічним інструментарієм до розуміння інституту «негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини» в низці фундаментальних, доктринальних напрацювань у галузі кримінально-процесуальної науки, які синтезують у собі філософсько-правову сторону архітектоніки НСРД та уможливають вживання означеної термінологічної конструкції, оскільки остання містить цілий спектр похідного категорійно-поняттєвого апарату, яким власне слід оперувати під час відображення предмету наукового дослідження.

Ключові слова: доктрина, методологія, слідчий, слідчий суддя, негласна слідча (розшукова) дія, права і свободи людини.

Постановка проблеми. Перед з'ясуванням суті та змісту категоріально-поняттєвого апарату процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті дотримання прав і свобод людини необхідно звернутися до визначення понять (термінів, термінологічних конструкцій, визначень, дефініцій), що складають його зміст, а саме: «процесуальне», «організаційне», «забезпечення», «розшукові» та «негласні» слідчі дії, «дотримання прав і свобод людини і громадянина» тощо. Відомо, що будь-яка термінологія має свій іманентний поняттєвий апарат, тобто систему понять, що відображають сутність предмета, різновид зв'язку його структурних елемен-

тів, процеси його генезису, функціонування та розвитку [1, с. 7]. На думку деяких вчених, така система понять дає цілісний погляд на суспільне явище, являє собою розвинуте визначення його сутності [2, с. 47].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження поняттєво-категорійного, етимологічного змісту термінологічних конструкцій, що вбудовані в розуміння «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини», почасти відображено в роботах багатьох вітчизняних вчених, зокрема: Ю. Аленіна, В. Гончаренка, Ю. Грошевого, С. Єськова, Д. Криклиця, Л. Лобойка,

В. Маляренко, В. Мариніва, О. Михайленка, М. Михеєнка, В. Назарова, В. Нора, І. Озерського, Д. Письменного, Н. Сизої, А. Туманянц, Л. Удалової, О. Шило та ін. Натомість питання системного підходу до розуміння поняттєво-категорійного, методологічного змісту термінологічної конструкції «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини так і не знайшли не лише комплексного доктринального осмислення, а й навіть однозначного вирішення в науці кримінального процесу.

Постановка завдання. Дослідити наявний стан доктринального обґрунтування категорійно-поняттєвого змісту розробки інституту НСРД на ґрунті опрацьованого методологічного інструментарію, застосованого в дисертаційних, монографічних працях, пов'язаних із заявленою темою представленої наукової статті.

Метою статті є виокремлення доктринальних та прикладних положень категорійно-поняттєвого змісту розробки інституту НСРД у сучасному кримінальному процесі України в контексті забезпечення прав і свобод людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними вжитими поняттями в нашому дослідженні є «процесуальне забезпечення» та «організаційне забезпечення», «розшукові» та «негласні» слідчі дії, що, на нашу думку, складають зміст функціональних напрямів діяльності окремих підрозділів, структур, відомств правоохоронних органів (Національної поліції, СБУ, прокуратури, САП, ДБР, НАБУ) та судів в Україні. У нашому випадку термінологічна конструкція «організаційне забезпечення» включає організаційний аспект оптимізації кримінально-процесуальної діяльності. Іншими словами, організаційне забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій складається з організаційно-правового опосередкування унормованих нормативно-правовими актами процедур реалізації НСРД.

Варто зазначити, що в юридичній літературі поняття та зміст терміна «забезпечення» фактично не досліджувались, а тому постає необхідність більш детально зупинитись на його походженні та значенні. Так, у словнику В. Даля слово «забезпечувати» трактується як «надати все необхідне» [3, с. 577]. У словнику української мови «забезпечувати» означає постачати щось у достатній кількості, задовольняти певні потреби, створювати надійні умови для здійснення чого-

небудь, гарантувати щось, захищати, охороняти кого-небудь, що-небудь від небезпеки [3, с. 19]. Крім того, як зазначає дефініція, «забезпечення» в межах кримінального процесуального поля характеризується комплексом різноманітних заходів та має тривалий та терміновий (тобто зумовлений конкретним відрізком часу, строками) характер [4, с. 511]. Отже, виходить, що термін «забезпечення» має досить широкий зміст у різних видах діяльності, пов'язаної зі створенням належних умов функціонування будь-чого чи будь-кого.

На даний час у законодавстві, відомчих нормативно-правових актах та в теорії юридичної науки правові поняття вживаються як із певним визначенням і тлумаченням того чи іншого терміна, так і без такого. Так, у чинних законодавчих актах вживається термін «забезпечення», проте його чіткого визначення ні «Закон», ні кодекси, ні галузеві накази не надають. У нашому випадку, використовуючи термін «організаційне забезпечення», ми будемо розуміти саме юридичне його значення, тобто закріплення в нормативно-правових актах, серед яких слід виокремити Конституцію України, КПК України, Закон України «Про прокуратуру», ДБР, НАБУ тощо, а також укази Президента України та галузеві накази різних правоохоронних відомств.

Щодо розкриття вжитої в темі наукової праці термінологічної конструкції «процесуальне забезпечення», то, звичайно ж, це розуміється в контексті кримінального процесу, а відтак може бути представлено як «кримінальне процесуальне забезпечення». Для більш раціонального розуміння значення та сутності термінологічної конструкції «процесуальне забезпечення», варто розкрити її дві складові частини: процесуальне (процес) та забезпечення (забезпечити). Зважаючи на те, що ми раніше вже розкрили значення терміна «забезпечити», то одразу перейдемо до аналізу терміну «процесуальне» (процес). Так, термін «процес» (від латинського *processus* – проходження, просування вперед) – це послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком [5, с. 470–471].

Можна знайти багато визначень цього поняття: «1) як хід будь-якого явища, послідовна зміна станів, стадій розвитку тощо; 2) як сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату» [6, с. 11]. У філософському трактуванні «процес» – це «закономірна, послідовна зміна явища, його перехід в інше явище» [7, с. 393]. Вчений С. Мочерний доходить висновку про те, що термін «процес» конкретизує поняття «явище», відо-

бражає його зміну у часі, наявність певних етапів або стадій під час таких змін [8, с. 149]. У словнику іншомовних слів процес трактується як «последовательная смена состояний, тесная связь закономерно следующий друг за другом стадий развития, представляющих непрерывное единое движение» [5, с. 346].

У свою чергу, «кримінальне процесуальне забезпечення», на думку В. Топчія, «характеризується специфічними завданнями, реалізація яких покликана забезпечити всебічність та об'єктивність висновків і рішень правоохоронних органів» [9, с. 142.]. Натомість О. Скакун ототожнює, співвідносить заходи юридичного захисту з інститутом процесуального забезпечення [10, с. 638]. утім, навіть зважаючи на таку контрастність поглядів і думок щодо означеної вище термінології, ми доходимо висновку, що в розумінні заявленої нами теми наукової праці «Процесуальне ... забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті дотримання прав і свобод людини» слід виходити з того, що термінологічна конструкція «процесуальне забезпечення» конкретизує поняття «порядок проведення НСРД у контексті дотримання прав і свобод людини явище», відображає його зміну у часі, наявність певних досудових етапів розслідування або стадій судового розгляду під час таких змін.

Отже, процесуальне забезпечення проведення НСРД включає такі елементи (складові частини): правову регламентацію проведення НСРД; процесуальні документи щодо НСРД (постанови, клопотання, доручення, протоколи уповноваженого співробітника (працівника) оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, а також ухвали слідчого судді); підстави та порядок отримання дозволу на проведення НСРД; фіксацію результатів НСРД та дослідження інформації; порядок засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації щодо проведення НСРД; порядок знищення відомостей (матеріальних носіїв інформації щодо факту, методів та результатів), проведення НСРД; забезпечення права особи на інформацію щодо проведення стосовно неї негласних (слідчих) дій. Також слід зазначити, що процесуальне забезпечення провадження негласних слідчих (розшукових) дій регламентоване КПК України (глава 21) та Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженою Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ

України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Щодо самого терміна «організація», то вчений М. Говоруха в його розуміння вкладає комплекс заходів з упорядкування і оптимізації діяльності ... [11, с. 46]. Варто зазначити, що термін «організація» у психологічному аспекті – це диференційоване й взаємно впорядковане об'єднання індивідів і груп, що діють на основі спільних цілей, інтересів і програм. Розрізняють організацію формальну, що має адміністративно-юридичний статус і ставить індивіда в залежність від відокремлених, функціональних зв'язків і норм поведінки [12, с. 253]. Професор В. Галаган «організаційне забезпечення» співвідносить із кримінально-процесуальною діяльністю і трактує його як «забезпечення у цілому організації провадження дізнання чи досудового слідства, окремих слідчих дій: висунення версій, прогнозування, планування розслідування, види взаємодії між слідчими, працівниками органів дізнання, експертами і спеціалістами, особливості підготовки й порядок проведення слідчих дій» [13, с. 21].

Представлене вище визначення можна вважати одним із базисних у розумінні організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій. Щодо регламентації такого організаційного забезпечення проведення НСРД, то вона чітко відображена «Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів кримінальному провадженні», затвердженою Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 розслідуванням [14].

Отож термін «організаційне забезпечення» опосередковано виходить із поняття «процесуальне забезпечення діяльності», оскільки є джерелом його реалізації, що встановлює єдиний порядок організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами правоохоронних органів, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [14]. Організаційне забезпечення проведення НСРД акумулює

у собі такі елементи (складові частини): методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій; суб'єкти, уповноважені на проведення НСРД; взаємодія слідчих та оперативних підрозділів різних правоохоронних відомств; організація і планування проведення НСРД за участю керівника органу досудового розслідування, прокурора, слідчого; консультації зі слідчим суддею.

Щодо розуміння терміну «розшукові» заходи, то деякі автори (М. Корнієнко, В. Тertiшник) пропонують звернути увагу на опорне поняття самої глави 20 КПК України «слідчі (розшукові) дії», де в полеміці піддають критиці термін «розшукові», пояснюючи це тим, що при будь-якому пізнавальному процесі шукають нові знання, а при слідчих діях зазвичай «шукають» такі знання через пошук доказів. Сам термін «шукати» означає намагатись знайти, виявити що-небудь, знаходити, відкривати зміст, збирати, прагнути чогось, відкривати зміст речей, дізнаватись про щось [15, с. 908]. Варто нагадати, що термін «оперативно-розшукова діяльність» уведений у 1958 р. з прийняттям Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік. До 1958 р. у нормативних актах та спеціальній літературі для визначення негласної діяльності спочатку вживали терміни «негласне розслідування», потім – «оперативно-розшукова робота», або «кримінальний розшук», пізніше – «агентурно-оперативна робота», або «оперативна робота». Запровадження із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України поняття «негласні слідчі (розшукові) дії» знову свідчить про поєднання термінів. «негласне» і «розслідування». Водночас негласність досягається дотриманням принципу конспірації та застосуванням спеціальних оперативно-розшукових сил, засобів і методів [16, с. 77].

Аналізуючи систему слідчих дій, розміщених у гл. 21 КПК України, вчений С. Єськов стверджує, що досліджувана система містить новий для теорії та практики інститут негласних слідчих (розшукових) дій – синтетичне утворення, отримане шляхом інтеграції оперативно-розшукового супроводження розслідування кримінальних справ із досудовим слідством – різних за правовим режимом, але близьких за пізнавальною природою форм діяльності [17, с. 270]. У свою чергу А. Полтавський зазначає, що «оперативно-розшукова діяльність ніколи не була процесуальною діяльністю, а відповідно до цього отриману за її допомогою інформацію, наприклад щодо особи, причетної до вчинення злочину, необхідно було «легалізувати» в порядку, визначеному чинним на

той час кримінальним процесуальним законом» [18, с. 108].

Дійсно, розкриття злочинів забезпечується двома видами діяльності – кримінальною процесуальною і оперативно-розшуковою. Кожна з них здійснюється передбаченими законом пізнавальними засобами. Незважаючи на їхню схожість за пізнавальними можливостями в отриманні інформації, вони регулюються різними законодавчими актами. Підстави і порядок проведення СРД регулюються нормами Кримінального процесуального кодексу, а оперативно-розшукових заходів – Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [19]. Проведення НСРД допускається тільки під час конкретного кримінального провадження. Більшість їх проводиться з дозволу слідчого судді за клопотанням прокурора або слідчого [20], погодженого з прокурором. Виняток становить контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 246 та ч. 7 ст. 271 КПК України) та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 2 ст. 272 КПК України) [21].

Так, у науковій публікації 2013 року Р. Благути «Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення» проаналізовано поняття, правові підстави проведення НСРД, висвітлено дискусійні питання щодо співвідношення категорії ОРЗ та НСРД, суб'єктів цих дій та правової регламентації їхнього проведення для досягнення мети кримінального провадження [22, с. 148]. Вчений наголошує на недостатньому обґрунтуванні законодавчого розмежування строків проведення НСРД, які проводяться за рішенням слідчого, керівника органу розслідування прокурора та тих, які проводяться на підставі ухвали слідчого судді. Останні обмежені строками досудового розслідування. Спірною автор називає норму, що викладена у ч. 2 ст. 256 КПК України «Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні» [22, с. 150].

Іншу достатньо ґрунтовну роботу з досліджуваної проблематики 2013 року «Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні» підготував М. Погорецький. У ній на підставі аналізу норм КПК України, підзаконних правових актів, матеріалів практики та наукових джерел висвітлено окремі проблемні питання провадження НСРД та внесено пропозиції щодо їхнього вирішення [23, с. 22]. Автор дійшов висновку, що новий інститут НСРД як ефективний засіб кримінально-процесуального доказування потребує постійного

вдосконалення як процесуальна форма, з урахуванням практики його застосування і вдосконалення організаційно-тактичних засад його реалізації у правозастосовний процес [24, с. 22].

Деякою мірою проблемні питання поглинання досудовим розслідуванням оперативно-розшукових заходів має певні переваги, що виражаються в усуненні дублювання, яке експерти Ради Європи розцінили у висновку від 2 листопада 2011 року як наміри відійти від громіздкого, із чисельними повторами, триступеневого кримінального процесу радянського типу [25, с. 12]. З іншого боку, у змішуванні кримінальної процесуальної діяльності й оперативно-розшукових заходів є також певна небезпека. Як відзначав А. Дубинський, зрощування цих двох функцій неприпустимо, бо воно може негативно позначитись на оцінці доказів, об'єктивності розслідування, формуванні висновків у кримінальній справі (на сьогодні у кримінальному провадженні) [26, с. 89]. Так, В. Василюк та А. Калюк зазначають, що запровадження негласних слідчих (розшукових) дій означає поєднання кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності, що, на їхню думку, вбачається недоцільним з огляду на певну відмінність основних принципів провадження у кримінальному судочинстві (гласність, рівність учасників провадження тощо) та оперативно-розшуковій діяльності (конфіденційність, конспіративність, поєднання гласних та негласних оперативно-розшукових заходів), повноважень суб'єктів зазначених видів діяльності, правових наслідків результатів діяльності тощо [16, с. 57–58].

На підтримку даної точки зору вчені наголошують на тому, що проголошення системи негласних слідчих (розшукових) дій супроводжується практичною відсутністю регламентації порядку їхнього проведення [27, с. 46]. Отже, негласні слідчі дії – це різновид слідчих дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, спрямовані на збирання, перевірку чи дослідження фактичних даних у конкретному кримінальному провадженні та які проводяться у випадках крайньої необхідності, коли відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [28, с. 67]. Таким чином, вивчення змісту й переліку негласних слідчих (розшукових) дій, запроваджуваних главою 21, які проводяться слідчим або за його дорученням співробітниками оперативного підрозділу, свідчить, що вони майже збігаються з оперативно-розшуковими заходами, передбаче-

ними ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (1992 р.) [19].

Варто нагадати, що негласні слідчі дії в переважній своїй більшості, а саме передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (у частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 270, 271, 272, 274 КПК України, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Відтак варто підтримати позицію деяких вчених, які, виходячи з конституційних визначень верховенства права та пріоритетів і найвищих цінностей у державі, негласні слідчі дії пропонують дозволити під час розслідування: *по-перше*, тяжких і особливо тяжких злочинів; *по-друге*, усіх злочинів та інших кримінальних правопорушень проти національної безпеки України; *по-третє*, під час розслідування діянь, передбачених статтями 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», 162 «Порушення недоторканності житла», 163 «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер»; *по-четверте*, усіх злочинів і корупційних правопорушень, віднесених у ст. 216 КПК України до підслідності Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро України, *по-п'яте*, кіберзлочинів, передбачених розділом 16 КК України, *по-шосте*, під час здійснення спеціального (заочного) досудового розслідування відповідно до положень глави 241 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» [29, с. 65].

Нарешті, варто охарактеризувати термінологічну конструкцію «дотримання прав і свобод людини і громадянина», оскільки вона є наскрізною складовою частиною майже кожного другого нормативно-правового акта національного законодавства кожної демократичної країни світу, в тому числі України. Однак для більш чіткого розкриття змісту означеної вище термінологічної конструкції варто деталізувати окремі її складові частини, така як «свобода» та «право». Варто нагадати, що доктринальні засади розуміння сутності свободи і права закладені у фундаментальних працях мислителів-філософів (І. Кант, Б. Кістяківський, М. Вебер, Ф. Хайек, П. Рікер та інші), які обґрунтували значення «прав і свобод» як атрибутивних властивостей людини. Так, свобода людини та громадянина знаходить свою реалізацію у праві людини та громадянина як раціонально опосередкованій нормативно-

правовими актами та звичаєвим правом мірі свободи. За І. Кантом, право обмежує свободу кожного умовою згоди його із свободою всіх інших, наскільки це можливо за деяким загальним законом [29, Т. с. 234]. Відтак досягнутий стан свободи (відносної й швидко змінної) усвідомлюється особою як гідність, як відчуття реалізованості та самодостатності. Тому, як зазначає категоріальна архітектоніка термінів «свобода» і «право», вони описують екзистенційну сутність людини, її невідчужувану суб'єктність, що в соціальному вимірі з необхідністю має доповнюватися справедливістю та законністю [30, с. 15].

На думку В. Демиденко, утвердження прав і свобод людини й громадянина, з точки зору головного обов'язку України (ч. 2 ст. 3 Конституції), являє собою діяльність держави, спрямовану на визнання певних можливостей людини, необхідних для її нормального існування й розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлених досягнутим рівнем розвитку суспільства [31, с. 3]. М. Вітрук під забезпеченням конституційних прав і свобод розуміє систему загальних умов і спеціальних (юридичних) засобів, які забезпечують їхню правомірну реалізацію, а в необхідних випадках – і охорону [32, с. 101]. Забезпечення прав і свобод людини, на слуху думку Я. Троян, – «це створення відповідних умов для здійснення прав і свобод людини, що має», з позицій авторки, «три цілеспрямовані сфери державної діяльності: 1) сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їхніх загальносоціальних та юридичних гарантій); 2) охорона прав і свобод людини (створення системи заходів, спрямованих на попередження правопорушень, усунення причин, що їх спричиняють); 3) захист прав і свобод людини в разі їхнього порушення (створення певної системи засобів та факторів, застосування яких пов'язане з наявністю ситуації, за якої порушуються права, та відновлення порушеного права)» [33, с. 214].

Утім, аналізуючи наукові позиції вищезгаданих авторів, можна виокремити їхній певний недолік, а саме відсутність у визначеннях прав і свобод людини і громадянина основного елементу – гарантій цих же прав і свобод. Так, саме гарантії є важливим засобом захисту прав та свобод людини, оскільки вони є системою норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини, а відповідно, їхнім (гарантій) призначенням є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини.

Відтак гарантії прав і свобод людини і громадянина – це умови та засоби, що забезпечують ефективну реалізацію прав і свобод кожною людиною і громадянином [34]. Гарантії дотримання прав людини та їхнього захисту закріплені як у національних, так і в міжнародних нормативних актах: Загальна декларація прав людини 1948 р., остання виступає підґрунтям для всіх наступних нормативно-правових актів як національного, так і міжнародного характеру; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1968 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1968 р.); Хартія основних прав Європейського Союзу (2000 р.); Доповідь Венеціанської комісії «Про верховенство права» (2011 р.); Конституція України (1996 р.). Так, Розділ II Конституції України присвячений безпосередньо правам та свободам людини і громадянина. До особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, відносять: право на життя (ст. 27); право на повагу своєї гідності (ст. 28); право на особисту свободу і недоторканність (ст. 29); право на таємницю особистого життя (ст.ст. 31, 32, 51, 52); право на недоторканність житла (ст. 30); свободу світогляду і віросповідання (ст. 35); свободу пересування та право вільного вибору місця проживання (ст. 33); право знати свої права (ст. 59); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої органами державної влади чи органами місцевого самоврядування (ст. 56); право на судовий захист своїх прав (ст. 55); право на правову допомогу (ст. 56); свободу від зобов'язання виконувати явно злочинні розпорядження і накази (ст. 60).

Висновки. Таким чином, поняттєво-категорійний зміст термінологічної конструкції «процесуального та організаційного забезпечення порядку проведення негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини» опосередковується методологічним інструментарієм до розуміння інституту «негласних (розшукових) слідчих дій у контексті забезпечення прав і свобод людини» в низці фундаментальних, доктринальних напрацювань у галузі кримінально-процесуальної науки, які синтезують у собі філософсько-правову сторону архітектоніки НСРД та уможливають вживання означеної термінологічної конструкції, оскільки остання містить цілий спектр похідного (синонімічного) категорійно-поняттєвого апарату, яким власне ми й оперуємо під час відображення предмету наукового дослідження.

Список літератури:

1. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. Москва : Наука, 1979. 229 с.
2. Арсеньев А.С., Библер Б.С., Кедров Б.М. Анализ развивающегося понятия. Москва : Наука, 1967. 439 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: [в 4 т.]. Москва : Рус. яз., 1978. Т. 4 : Р–V. 1980. 680 с.
4. Ромців О. Забезпечення безпеки осіб під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності: проблеми правового регулювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 508–513.
5. Словарь иностранных слов / Сост.: Лехин М.В., Кокшина С.М., Петров Ф.Н. и др. Москва : Изд-во иностранных и научных словарей, 1960. 778 с.
6. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. Москва : Фонд «Правовая культура», 1994. 528 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / Сост. В.І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
8. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. Львів : Світ, 2001. 416 с.
9. Топчій В.В. Сучасні проблеми кримінального процесуального забезпечення запобігання та протидії злочинності: зб. тез доповідей міжнар. наук. – практ. конф. «Проблеми боротьби зі злочинністю в умовах трансформації сучасного суспільства». Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. С. 140–142.
10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.
11. Говоруха М. Поняття та значення організації роботи прокурора у виконавчому провадженні. *Вісник прокуратури*. 2008. № 3(81). С. 45–50.
12. Психологический словарь / под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. Москва : Политиздат, 1990. 702 с.
13. Галаган В.І. Правові та криміналістичні проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності (на матеріалах органів внутрішніх справ України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2003. 39 с.
14. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, МВС, СБУ, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v011490012/page?text=%F0%E5%E6%E8%EC%ED> (дата звернення: 02.10.2017).
15. Тлумачний словник української мови. У чотирьох томах. Т. 4 / Укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : «Аконіт», 2000. 944 с.
16. Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України : матеріали круглого столу (Київ, 7 листоп. 2011 р.). Київ : Вид. Ліпкан О.С., 2011. 167 с.
17. Єськов С.В. Втручання уприватне спілкування як елемент системи слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип. 2. С. 264–274.
18. Полтавський А.О. Проблемні питання правової регламентації функціонування системи криміналістичної реєстрації Кримінальним процесуальним кодексом України: шляхи удосконалення. *Криміналістика і судовба експертиза: междуведом. науч.-метод. сб.* Київ : Минюст Украины, 2014. Вып. 59. С. 107–114.
19. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL : zakon.rada.gov.ua/go/2135-12 (дата звернення: 01.09.2019).
20. Щодо окремих питань здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю в кримінальному провадженні: лист ВССУ № 223– 1650/0/4–16 від 16.06.2016 р. URL :
21. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI Дата оновлення 12.07.2018. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.09.2019).
22. Благута Р.І. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 147–152.
23. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 21–24.
24. Павловський В.В. Загальні положення досудового розслідування : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 246 с.
25. Висновок щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України. Страсбург, 2 листопада 2011 р. DG-1 (2011) 16. П. 63. С. 12.

26. Дубинский А.Я. Исполнение процессуальных решений следователя: правовые и организационные проблемы. Киев : Наукова думка. 1984. 183 с.
27. Черноус Ю.М. Слідчі дії: поняття, сутність, напрями розвитку та удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 245 с.
28. Корнієнко М.В., Тертишник В.М. Доктринальні проблеми інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Міжнародний науковий журнал «Верховенство права»*. 2017. № 1. С. 95–101.
29. Кант И. Об изначальном злом в человеческой природе. Сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 4. Ч. 2. Москва : Мысль, 1965. 478 с.
30. Петровський П. Забезпечення прав і свобод людини – основний тренд модернізації публічного управління. *Ефективність державного управління : зб. наук. праць*. 2015. Вип. 43. С. 13–20.
31. Демиденко В.О. Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. Київ, 2002. 24 с.
32. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности : монография. Москва : Норма : ИНФРА-М, 2017. 448 с.
33. Троян Я.С. Институт забезпечення конституційних прав і свобод: поняття, основні ознаки. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 6. С. 210–215.
34. Реалізація і захист прав людини як пріоритетний напрям у сфері державного архітектурнобудівельного контролю (в рамках Плану заходів з проведення у 2016 році Всеукраїнського тижня права, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 627-р). URL : <https://dabi.gov.ua/wp-content/uploads/2016/08/2-In-fa-po-detsentralizatsiyi-tyzhden-prava.pdf> (дата звернення: 01.09.2019).

Yaroviy A.R. CONCEPTUAL AND CATEGORICAL CONTENT OF THE TERMINOLOGICAL CONSTRUCTION “PROCEDURAL AND ORGANIZATIONAL SUPPORT FOR THE PROCEDURE OF CONDUCTING UNSPOKEN (SEARCH) INVESTIGATIVE ACTIONS IN THE CONTEXT OF ENSURING HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS”

The paper covers conceptual and categorical content of the terminological construction “procedural and organizational support for conducting unspoken (search) investigative actions in the context of ensuring human rights and freedoms”. Having examined the current development of the problem specified in the subject of the scientific paper, the author, stated that the issues of a systematic approach to understanding the conceptual and methodological content of the terminological construction procedural and organizational support for the procedure of conducting unspoken (search) investigative actions in the context of human rights and freedoms are neither supported by complex doctrinal interpretation, nor by a clear solution in the science of criminal proceedings.

Analyzing scientific positions of a number of scientists in determining etymological content of human rights and freedoms, the author criticizes them for having missed a basic element thereof - guarantees of these very rights and freedoms. The paper emphasizes that guarantees are an important means of protecting human rights and freedoms, as they constitute a system of rules, principles and requirements that ensure the process of respect for human rights and legitimate interests, and thus they (guarantees) are aimed at ensuring the most favorable conditions for realization of the constitutional status of a human.

The author’s position is that the conceptual and categorical content of the terminological construction “procedural and organizational support of the procedure for conducting unspoken (search) investigative actions in the context of human rights and freedoms” is mediated by a methodological toolkit for understanding the institute of “unspoken (search) investigative actions in the context of ensuring of human freedoms” in a number of fundamental, doctrinal developments in the field of criminal procedural science, which create in itself philosophical and legal side of architectonics of unspoken (search) investigative actions in the context of human rights and freedoms, and make it possible to use the specified terminological construction, since the latter contains a whole spectrum of derivative categorical and conceptual apparatus which should actually be used to reflect the subject of the scientific research.

Key words: *doctrine, methodology, investigator, investigating judge, covert investigative (search) action, human rights and freedoms.*